تعیین الگوی عوامل بازدارنده از مشارکت در فعالیت‌های ورزشی کارکنان بیمارستان‌های آموزشی شهر اصفهان بر اساس مدل سلسله مراتبی اوقات فراغت

جهانگیر کریمیان[۱]، آوات فیضی[۲]، وجیهه جوانی[۳]، پریوش شکرچی‌زاده[۴]، سمانه ترکیان[۳]

چکیده

مقدمه: رابطه بین اوقات فراغت و کار از دیرباز مورد توجه بوده است. از آن به عنوان عاملی در جهت ایجاد انگیزه شغلی و رضایت‌مندی در کارکنان یاد می‌شود. در این راستا نیاز کارکنان در محیط‌های کاری ویژه مثل بیمارستان‌ها به خاطر وجود تنیدگی شغلی و فشارهای کاری، بیش از بیش احساس می‌شود. از این رو توجه به اوقات فراغت و برنامه‌ریزی دقیق آن با تأکید بر فعالیت‌های جسمانی، عاملی در جهت شادابی روحی و آمادگی جسمانی کارکنان است. این امر زمینه را برای ارایه خدمات بهتر از سوی بیمارستان‌ها فراهم می‌کند. هدف از پژوهش حاضر، تعیین الگوی عوامل بازدارنده از مشارکت در فعالیت‌های ورزشی در اوقات فراغت کارکنان بیمارستان‌های آموزشی شهر اصفهان با استفاده از مدل سلسله مراتبی بود.

روش‌ها: پژوهش حاضر از دسته مطالعات توصیفی بودکه به صورت مقطعی و پیمایشی اجرا شد. جامعه آماری در این پژوهش، کلیه کارکنان شاغل در بخش‌های مختلف بیمارستان‌های آموزشی تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بود. نمونه مورد مطالعه از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای همراه با طبقه‌بندی متناسب با حجم طبقات انتخاب شد. کل حجم نمونه مورد نیاز برای انجام این پژوهش بر اساس روش Krejcie و Morgan ۳۴۵ نفر تعیین گردید. اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسش‌نامه‌ای که در اختیار شرکت‌کنندگان قرار گرفت، جمع‌آوری گردید. در این پژوهش، تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و تحلیل عاملی اکتشافی صورت گرفت.

یافته‌ها: در این پژوهش، ترتیب و توالی عوامل سه‌گانه فردی، بین فردی و ساختاری تابع مدل سلسله مراتبی عوامل بازدارنده برای پرداختن به فعالیت‌های ورزشی در اوقات فراغت به دست نیامد. به ترتیب عوامل ساختاری، عوامل فردی و در نهایت عوامل بین فردی به لحاظ اولویت قرار گرفتند. در عوامل ساختاری عوامل اقتصادی بیشترین نقش را در عدم مشارکت در فعالیت‌های ورزشی ایفا نمودند.

نتیجه‌گیری: جهت افزایش مشارکت کارکنان بیمارستان‌ها در فعالیت‌های ورزشی در اوقات فراغت، مدیران بیمارستان‌ها می‌بایست علاوه بر تلاش برای تعدیل و به حداقل رساندن عوامل بازدارنده، با فرهنگ‌سازی و ایجاد بستری مناسب برای مشارکت کلیه کارکنان بیمارستان‌ها در فعالیت‌های ورزشی، سلامت جسمانی و روانی کارکنان را بهبود و بهره‌وری آنان را افزایش دهند.

واژه‌های کلیدی: اوقات فراغت، فعالیت ورزشی، عوامل بازدارنده، پرسنل بیمارستان‌های آموزشی شهر اصفهان، مدل سلسله مراتبی.

نوع مقاله: *تحقیقی*

دریافت مقاله: ۹۰/۲/۲۳ *پذیرش مقاله: ۹۰/۴/۲۰*

۱. استادیار، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.

۲. استادیار، گروه آمار زیستی و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران. (نویسنده مسؤول)

Email: awat_feiz@hlth.mui.ac.ir

۳. کارشناسی ارشد، گروه تربیت بدنی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

۴. مربی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران.

www.mui.ac.ir

مقدمه

موضوع اوقات فراغت از دیرباز مورد توجه بشر بوده است. در حال حاضر نیز این توجه و حساسیت نه تنها کاهش نیافته است، بلکه اهمیت آن بنا به دلایل متعددی افزایش یافته است. از جمله این دلایل می‌توان به رشد و توسعه زندگی ماشینی، کاهش ساعات کار و فعالیت، ارتقای سطح آگاهی‌ها و دانش بشری و ... اشاره نمود. یکی از دلایل که از همه مهم‌تر و مؤثرتر است، دگرگونی‌های فرهنگی می‌باشد که به شکل‌گیری تمایلات و علایق خاص در انسان‌ها منجر می‌شود (۱).

با ایجاد وسایل و امکانات برای فعالیت‌های ورزشی، تفریحات سالم و فعالیت‌های باشگاهی سازمان یافته، دلبستگی کارمند به محیط کارش بیشتر می‌شود. علاوه بر این بین کارکنان تفاهم و دوستی بیشتر ایجاد می‌گردد (۲). امروزه موضوع سلامت در مدیریت منابع انسانی، چگونگی گذراندن اوقات فراغت و تفریحات سالم آن‌ها در اکثر سازمان‌ها، مؤسسات، ارگان‌ها و نهادها رسوخ کرده است. در تحقیقات متعددی دلیل این امر ارتباط همبستگی بین سطح آمادگی‌های عمومی بدنی با سلامت روانی، سلامت جسمانی، تنیدگی، تحلیل رفتگی شغلی و عامل‌های تشدیدکننده آن‌ها به دست آمد (۳).

میزان فعالیت‌های جسمانی در اوقات فراغت و تفریحات سالم رابطه معنی‌داری با کاهش میزان تحت فشار بودن، خستگی و افزایش کیفیت زندگی جسمانی و روانی دارد (۴). کمبود آسودگی روانی تأثیر منفی در میزان فعالیت کارکنان دارد، در حالی که پرداختن به اوقات فراغت، اثر خوبی در میزان کار روز بعدی دارد (۵).

Henderson و همکاران به این نتایج دست یافتند که به کارگیری استراتژی‌های ترکیبی اطلاعاتی و رفتاری در رژیم غذایی و فعالیت‌های جسمانی بیش از تجهیز محیط کاری برای ارتقای سلامتی کارکنان (کنترل اضافه وزن و چاقی) مؤثر است (۶). Tharal گزارش کرد که توجه به اوقات فراغت جهت کاهش هزینه‌های سازمان‌ها و برآوردن انتظارات کارکنان ضروری است. از طرف دیگر مسن‌تر شدن و زمان بازنشستگی نیز در گذران اوقات فراغت آن‌ها مؤثر است (۷).

نتایج تحقیق Boon نشان داد که اگر در شرح شغل کارکنان به اوقات فراغت آن‌ها توجه شود، تمایل آن‌ها جهت پرداختن به اوقات فراغت افزایش می‌یابد (۸). در مورد شغل پرستاران، اوقات غیر فعال موجب فقر حرکتی آن‌ها می‌شود. از این رو جهت حفظ توانایی کارکنان باید سرپرستان اجازه دهند تا کارکنانشان به سلامت جسمانی و روانی خود توجه کنند (۹). از طرفی ریکاوری ناکافی از کار، یکی از عوامل مهم مرگ و میر حاصل از بیماری‌های قلبی- عروقی در بین کارکنان است. میزان MET hour/week مردان و زنان در فشار کاری بالا و مشاغل انفعالی، کمتر از همکاران آن‌ها در مشاغل فعال است (۱۰).

با توجه به این که کارمندان بیمارستان متولیان امر سلامت در هر جامعه‌ای به شمار می‌روند، سلامت جسمانی و روانی این افراد در رابطه با محیط کار و در برخورد با بیماران بسیار اهمیت دارد. در این راستا، شناسایی عوامل بازدارنده از پرداختن به فعالیت‌های ورزشی و ایجاد بستری مناسب در جهت توسعه این فعالیت‌ها ضروری به نظر می‌رسد.

مفهوم اوقات فراغت

به عقیده محققان، اوقات فراغت، موضوع چند بعدی است که عوامل مختلفی در آن نقش دارند. این عوامل این گونه مطرح می‌شود که در ابتدا رابطه بین کار و اوقات فراغت مشخص می‌شود. بعد از آن تقسیم‌بندی اوقات فراغت با توجه به موقعیت اجتماعی، سن و نحوه استفاده از اوقات فراغت صورت می‌گیرد و در نهایت جنبه‌های مکانی، اقتصادی و اجتماعی اوقات فراغت در زمینه سیاست‌گذاری‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهد (۱۱).

نگرش جدید در مطالعه عوامل بازدارنده اوقات فراغت در جهت طبقه‌بندی عوامل بازدارنده و شیوه تأثیر آن‌ها بر مشارکت افراد در فعالیت‌های اوقات فراغت به وسیله گروهی از پژوهش‌گران نظیر Jackson و همکاران به صورت یک مدل سلسله مراتبی ارایه شد. در این مدل، عوامل بازدارنده در یک سلسله مراتب از مراحل تصمیم‌گیری قرار می‌گیرد. فرد نیز آن‌ها را در یک سلسله مراتب با اولویت عوامل بازدارنده فردی، بین فردی و ساختاری تجربه می‌کند (۱۲). ارایه‌کنندگان این مدل معتقدند که مشارکت، وابسته به عوامل بازدارنده است و در

www.mui.ac.ir

نتیجه غلبه بر این عوامل، مشارکت حاصل می‌شود، نه این که غیبت عوامل بازدارنده به معنای مشارکت باشد (اگر چه این امر ممکن است برای بعضی از افراد صحت داشته باشد). چنین غلبه‌ای شاید شکل مشارکت را تغییر می‌دهد، ولی مانع از آن نمی‌شود (۱۳) (شکل ۱).

همان طور که در بالا گفته شد، مدل سلسله مراتبی اوقات فراغت به بررسی سه نوع ار عوامل بازدارنده می‌پردازد که در ادامه شرح داده می‌شود.

عوامل بازدارنده فردی: عواملی مانند استرس، افسردگی، اضطراب و تمایلات مذهبی هستند که با حالت‌های روانی فرد سر و کار دارند و بر اولویت انتخاب فعالیت‌های اوقات فراغت تأثیر می‌گذارند، ولی در رابطه بین اولویت و مشارکت مداخله نمی‌کنند (۱۳).

عوامل بازدارنده بین فردی: حاصل کنش‌های بین فردی یا رابطه بین خصوصیات فردی افراد است و بر مشارکت در فعالیت‌های اوقات فراغت خاص اثر می‌گذارد و یا موانعی است که به عنوان نتیجه روابط و تعامل همسران پیش می‌آید (۱۳).

عوامل بازدارنده ساختاری: عواملی هستند که به عنوان عوامل مداخله‌گر بین اولویت اوقات فراغت و مشارکت عمل می‌کنند. وضعیت چرخه زندگی خانواده، منابع مالی خانواده، فصل، هوا، برنامه زمانی کار و دسترسی به فرصت‌ها (و آگاهی از این نوع دسترسی) از جمله این عوامل هستند (۱۳).

رابطه بین عوامل بازدارنده با خصوصیات فردی و شغلی مثل سن و درامد، تمایل به ثابت ماندن و عدم تغییر دارد؛ به طوری که Jackson و همکاران (۱۲) نتیجه گرفته است.

- فقدان مهارت و توانایی کمترین اهمیت را در تمام سنین دارد، ولی با افزایش سن اهمیت آن به تدریج رشد می‌کند.
- اهمیت هزینه با افزایش سن کم می‌شود، ولی در ابتدا مهم‌ترین عامل بازدارنده فرد از مشارکت در فعالیت‌های اوقات فراغت است.
- اهمیت عامل بازدارنده کیفیت و کمیت تأسیسات ورزشی با افزایش سن هیچ تغییری نمی‌کند.
- جداسازی به صورت U شکل است. یعنی در سال‌های جوانی به عنوان یک عامل بازدارنده اهمیت زیادی دارد. در دوران میانسالی اهمیت آن کم می‌شود و سپس با افزایش سن اهمیت می‌یابد.
- عامل بازدارنده زمان و تعهدات، به صورت یک منحنی U شکل برعکس است و همیشه اهمیت زیادی به عنوان عامل بازدارنده فرد از مشارکت در اوقات فراغت داشته است (۱۴).

در پژوهشی احسانی و همکاران به بررسی اهمیت عوامل

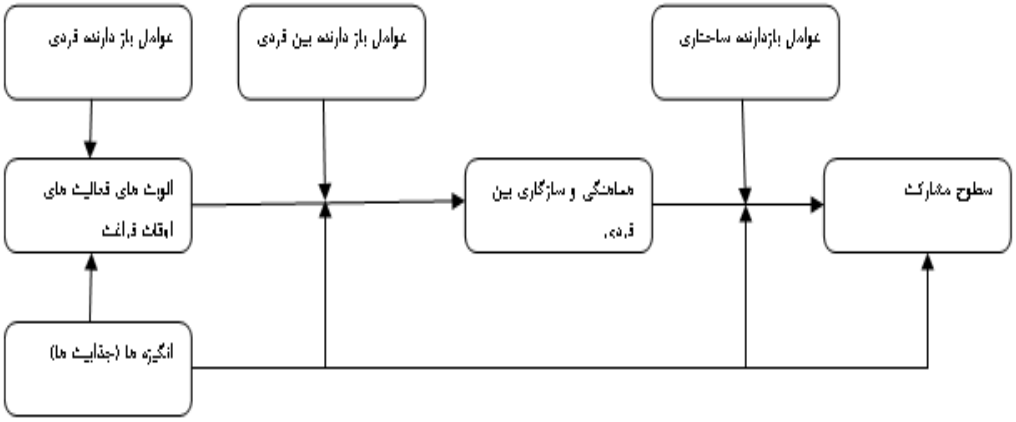

شکل ۱: مدل سلسله مراتبی Jackson و همکاران (۱۲)

www.mui.ac.ir

بازدارنده فردی، بین فردی و ساختاری مشارکت زنان شهر تهران در فعالیت‌های ورزشی- تفریحی پرداخته است. در این پژوهش گزارش شد که در بین این زنان عوامل ساختاری مهم‌ترین دسته از عوامل اثرگذار بر مشارکت آن‌ها در ورزش است. عوامل بازدارنده فردی و بین فردی به ترتیب در اولویت‌های دوم و سوم قرار داشتند. نتایج حاصل در مورد تمامی خصوصیات فردی مورد نظر در پژوهش ثابت بود، اما ترتیب عوامل بازدارنده سه‌گانه مدل سلسله مراتبی، در این پژوهش تأیید نشد (۱۵).

نتایج پژوهش امیرتاش در بررسی فوق برنامه و اوقات فراغت مدیران، اعضای هیأت علمی و کارکنان دانشگاه تربیت معلم تهران نشان داد که حدود ۸۰ درصد از آزمودنی‌ها از توانایی‌های شخصی و یا امکانات فراغتی دانشگاه استفاده کافی نمی‌کنند. با وجود این بیش از ۹۰ درصد آزمودنی‌ها، این گونه فعالیت‌ها را برای سلامتی جسم و روان و همچنین ارتقای روحیه همکاری در محیط کار خیلی ضروری یا ضروری می‌دانستند (۱۶).

بر اساس یافته‌ها مشخص شد که زنان برای فعالیت‌های جسمانی، موانع بیشتری نسبت به مردان دارند. علل عدم مشارکت زنان در نداشتن یار کافی برای مشارکت در فعالیت‌های ورزشی، تعهدات خانوادگی، کمی اطلاعات، خجالتی بودن، کمبود وسیله نقلیه و ناتوانی جسمی بیان شد (۱۸، ۱۷).

تصمیم‌گیری اجتماعی و فردی درباره گذران اوقات فراغت در زندگی بشر امروزی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار می‌باشد؛ به گونه‌ای که بسیاری از کشورهای جهان با استفاده از نتایج تحقیقات و مطالعات، در پی یافتن الگوهای مناسب جهت استفاده بهینه از اوقات فراغت جوامع خود می‌باشند. با توجه به این که الگوی استفاده و نیز عوامل تعیین‌کننده نحوه گذاران اوقات فراغت به نحو مؤثری تابع ویژگی‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی جوامع هستند، در مطالعه حاضر به شناسایی الگوی این عوامل و تعیین اهمیت نسبی آن‌ها در بین کارکنان (با توجه به اهمیت ارتباط این افراد با بیماران و بستگان آن‌ها) بیمارستان‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان پرداخته شد.

روش‌ها

پژوهش حاضر از نوع توصیفی بود که به صورت مقطعی و پیمایشی اجرا شد. جامعه آماری آن را کلیه کارکنان شاغل در بخش‌های مختلف بیمارستان‌های آموزشی تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی اصفهان تشکیل دادند. با استفاده از روش Krejcie و Morgan ۳۴۵ نفر به عنوان حجم نمونه مورد نیاز تعیین گردید. نمونه مورد مطالعه از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای، همراه با طبقه‌بندی متناسب با حجم طبقات (متناسب با تعداد کارکنان بیمارستان‌ها و نیز به تناسب تعداد کارکنان هر یک از بخش‌های بیمارستان) انتخاب گردید. اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسش‌نامه‌ای جمع‌آوری شد.

بخش اول اطلاعات جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان را شامل بود. بخش دوم میزان مشارکت پاسخ‌دهنده‌ها در فعالیت‌های ورزشی را ارزیابی می‌کرد. در بخش سوم پرسش‌های مربوط به عوامل بازدارنده فردی، بین فردی و ساختاری به صورت مجزا مطرح شد. در این مقاله با توجه به موضوع مورد مطالعه، از اطلاعات بخش سوم پرسش‌نامه استفاده شد و اطلاعات آن تجزیه و تحلیل گردید. عوامل بازدارنده فردی در قالب ۱۰ پرسش، عوامل بازدارنده بین فردی در قالب ۹ پرسش و عوامل بازدارنده ساختاری در قالب ۲۵ پرسش بررسی شد. به پاسخ‌دهندگان در مورد محرمانه ماندن اطلاعات آن‌ها اطمینان داده شد. ارزیابی روایی محتوایی این پرسش‌نامه در تحقیقی که توسط کشکر و احسانی در این رابطه انجام گرفت، به تأیید ۱۰ نفر متخصص رشته مدیریت و برنامه‌ریزی در تربیت بدنی رسید (۱۹). در پژوهش حاضر ارزیابی پایایی کلی پرسش‌نامه و بخش‌های مجزای آن از طریق یک نمونه مقدماتی ۵۰ نفری مجدد انجام گردید و مقدار ضریب Cronbach's alpha ۹۹ درصد به دست آمد.

داده‌ها در دو بخش مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بخش توصیفی اطلاعات جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان خلاصه‌سازی و در بخش تحلیلی از روش تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار $SPSS_{۱۶}$ انجام گردید.

www.mui.ac.ir

یافته‌ها

بررسی اطلاعات به دست آمده در این مطالعه از نظر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نشان داد که ۵۳ درصد پاسخ‌گویان را کارکنان زن تشکیل می‌دادند. ۷۶ درصد از کارکنان مورد مطالعه متأهل بودند. همچنین بیش از نیمی از پاسخ‌گویان دارای مدرک تحصیلی لیسانس و فوق دیپلم بودند. از نظر سنی حدود ۳۰ درصد از افراد شرکت‌کننده در تحقیق، ۳۰-۱۸ سال سن داشتند. در نهایت ۳۶ درصد از افراد پاسخ‌گو، کمتر از پنج ساعت در هفته به اضافه کار می‌پرداختند. حدود ۴۰ درصد از کارکنان مورد بررسی، دارای سابقه شغلی ۱۶ سال به بالا بودند (جدول ۱).

در پژوهش حاضر، ترکیب عوامل سه‌گانه مدل عوامل بازدارنده از شرکت در فعالیت‌های ورزشی در بین کارکنان بیمارستان‌های آموزشی شهر اصفهان به عنوان تابعی از مدل سلسله مراتبی عوامل بازدارنده اوقات فراغت مورد بررسی قرار گرفت. این گونه نتیجه گرفته شد که ترکیب این عوامل تابع مدل سلسله مراتبی عوامل بازدارنده اوقات فراغت است.

برای تعیین این که آیا ترکیب عوامل سه‌گانه مدل عوامل بازدارنده از شرکت در فعالیت‌های ورزشی در بین کارکنان بیمارستان‌های آموزشی شهر اصفهان تابع مدل سلسله مراتبی عوامل بازدارنده اوقات فراغت هستند، از روش تحلیل عاملی استفاده گردید. در ابتدا از طریق آزمون KMO = ۰/۸۸۷ کفایت حجم نمونه و بارتلت (χ^2 = ۶۲۴۰/۲۵۶، df = ۹۶۴، P < ۰/۰۰۱) برای تأیید اجرای تحلیل عاملی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج آن کفایت حجم نمونه و نیز همبستگی بین متغیرهای اولیه به منظور اجرای تحلیل عاملی را تأیید کرد.

برای تعیین تعداد عوامل از نمودار سنگریزه (Scree) و ویژه مقادیر بزرگ‌تر از یک استفاده شد. تشکیل و تفسیر آن‌ها بر مبنای ماتریس دوران یافته عوامل به روش Varimax صورت گرفت که در ادامه ماتریس دوران یافته عوامل نشان داده شده است.

با توجه به مقادیر عددی بارهای عاملی هر یک از سؤالات در جدول ماتریس عوامل دوران یافته، مشاهده می‌شود که در ستون ۱ سؤالات بخش ۳ (عوامل ساختاری) بالاترین ضرایب همبستگی را در مقایسه با ضرایب سایر سؤالات به خود اختصاص داد. همچنین در جدول واریانس تبیین شده از کل تغییرات موجود در داده‌ها، این عامل بالاترین درصد را کسب کرد (۳۵/۱ درصد) و به عنوان با اهمیت‌ترین عامل عمل نمود. بدین ترتیب در ستون دوم عامل فردی و در نهایت عامل بین فردی قرار گرفت. در هر یک از ستون‌های جدول ۲ برای مشخص نمودن سؤالاتی که هر یک از عوامل را می‌سازند، بارهای عاملی متناظر به

جدول ۱: نتایج توصیفی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی جامعه مورد مطالعه

متغیر	طبقه دارای بیشترین فراوانی	درصد طبقه دارای بیشترین فراوانی	طبقه دارای کمترین فراوانی	درصد طبقه دارای کمترین فراوانی
سن	۳۰-۱۸	۲۶/۹	≤ ۴۶	۱۶/۲
جنسیت	زن	۵۲/۹	مرد	۴۵/۳
سطح تحصیلات	لیسانس و بالاتر	۵۷/۰	فوق لیسانس و بالاتر	۴/۶
وضعیت تأهل	متأهل	۷۵/۹	مجرد	۲۴/۱
تعداد فرزندان	۲-۱	۴۹/۶	۴ <	۰/۸
سابقه شغلی	۵ >	۲۳/۸	۱۵-۱۱	۱۳/۴
ساعات اضافه کار	۱۰-۵	۳۶/۲	۲۰-۱۶	۷/۸
درامد	۳۹۹-۳۰۰	۳۷/۷	۷۰۰ <	۳/۸

www.mui.ac.ir

جدول ۲: ماتریس دوران یافته عوامل استخراجی بر اساس روش دوران Varimax

سؤالات	عامل		
	۱ (ساختاری)	۲ (فردی)	۳ (بین فردی)
هیکل نامناسب	۰/۰۹۰	۰/۵۶۰	۰/۲۳۶
خجالتی بودن	۰/۰۴۵	۰/۵۱۳	۰/۳۰۲
چاقی	۰/۲۴۷	۰/۵۵۱	۰/۰۹۸
سلامت و تندرستی	۰/۱۴۳	۰/۳۶۳	۰/۲۸۵
معلولیت و نقص عضو	۰/۰۸۰	۰/۵۱۱	−۰/۰۰۹
عدم اعتماد به نفس	۰/۰۲۳	۰/۵۷۸	۰/۳۰۶
عدم وجود امنیت در جامعه	۰/۱۶۲	۰/۴۶۲	۰/۳۱۰
ترس از عدم توانایی و مهارت در انجام فعالیت‌ها	۰/۱۱۸	۰/۶۲۶	۰/۱۴۷
عدم علاقه به ورزش	۰/۱۳۶	۰/۵۰۷	۰/۰۰۱
بی‌حوصلگی و تنبلی	۰/۰۴۸	۰/۳۴۴	−۰/۲۱۷
عدم همراهی دوستان در فعالیت‌های ورزشی	۰/۲۴۸	۰/۰۰۱	۰/۳۳۰
تصمیم‌گیری سایرین در مورد شرکت من در فعالیت‌ها	۰/۲۲۳	۰/۱۷۳	۰/۶۰۰
عدم مهارت کافی دوست همراهم در فعالیت ورزشی	۰/۱۴۰	۰/۱۳۳	۰/۵۸۶
عدم همراهی اعضای خانواده من در فعالیت‌ها	۰/۱۷۳	۰/۰۸۲	۰/۴۸۹
عدم اجازه خانواده به شرکت من در فعالیت‌ها	۰/۱۷۳	۰/۰۹۳	۰/۶۱۸
اجبار در همراهی با سایرین برای شرکت در فعالیت‌ها	۰/۱۴۷	۰/۱۴۴	۰/۶۴۶
عدم وجود افراد صالح در محیط‌های ورزشی	۰/۱۹۰	۰/۲۰۲	۰/۵۴۲
تمسخر سایرین	۰/۱۲۹	۰/۰۷۳	۰/۷۲۱
ترس از عدم توجه جنس مخالف	۰/۱۰۱	۰/۱۹۲	۰/۵۵۵
شرکت در فعالیت‌هایی که خانواده ان را مناسب می‌دانند	۰/۰۶۹	۰/۳۸۳	۰/۶۰۰
شرکت در فعالیت‌هایی که دوستان ان را مناسب می‌دانند	۰/۰۴۶	۰/۳۷۵	۰/۶۵۴
گران بودن هزینه درمان	۰/۵۶۸	۰/۱۲۹	۰/۳۹۱
درامد کم و کمبود پول	۰/۶۷۱	۰/۰۷۹	۰/۳۷۳
بهای بالای کلاس‌های ورزشی	۰/۷۰۸	۰/۱۳۷	۰/۳۳۵
عدم شغل ثابت	۰/۴۱۶	۰/۱۷۵	۰/۳۰۵
گرانی وسایل و لباس‌های ورزشی	۰/۷۰۷	۰/۱۲۴	۰/۳۸۴
گرانی کرایه حمل و نقل	۰/۷۱۹	۰/۱۳۰	۰/۳۲۶
عدم تناسب زمان برنامه مکان‌های ورزشی با برنامه زندگی من	۰/۵۷۴	−۰/۰۱۷	۰/۰۱۹
کمبود زمان	۰/۳۰۷	−۰/۱۵۸	−۰/۰۰۵
اجبار در انجام وظایف شغلی	۰/۴۵۹	−۰/۰۵۶	۰/۰۳۹
اجبار در انجام امور منزل و خانواده	۰/۳۷۹	۰/۱۹۲	−۰/۰۳۳
اعتقادات مذهبی	۰/۶۳۴	۰/۳۱۷	۰/۰۲۲
عدم وجود باشگاه‌های مناسب با شرایط من (جنسیت، مذهب، طبقه اجتماعی و ...)	۰/۴۸۲	۰/۳۳۷	−۰/۱۸۰
نبودن تبلیغات مناسب	۰/۶۱۵	۰/۲۸۱	−۰/۰۲۲
شلوغی مراکز ورزشی	۰/۷۵۴	۰/۲۵۳	۰/۱۴۱
دوری و عدم دسترسی به فضاهای ورزشی	۰/۷۱۹	۰/۲۶۹	−۰/۱۵۰
عدم مناسب بودن وسایل، تجهیزات و اماکن ورزشی	۰/۷۶۰	۰/۲۹۵	−۰/۱۲۷
عدم اطلاع از شرایط، برنامه و آدرس مکان ورزشی	۰/۶۴۰	۰/۲۹۵	−۰/۱۰۲
نداشتن وسیله نقلیه	۰/۴۲۸	۰/۱۹۰	−۰/۱۰۵
استاندارد نبودن اموزش	۰/۷۰۶	۰/۲۸۷	۰/۰۳۰
عدم استفاده از مربیان باتجربه	۰/۶۷۷	۰/۲۹۶	۰/۰۴۱
بی‌توجهی مسؤولین نسبت به آسیب‌های ورزشی	۰/۷۲۲	۰/۱۵۹	۰/۱۶۳
عدم آگاهی جامعه نسبت به فواید ورزش	۰/۶۳۷	۰/۱۳۱	۰/۱۲۴
الودگی محیط‌های ورزشی از نظر بهداشتی	۰/۶۳۹	۰/۱۴۰	۰/۰۸۸

www.mui.ac.ir

صورت برجسته نشان داده شدند. درصد واریانس‌های تبیین شده توسط این عوامل نیز نشان‌دهنده این موضوع هستند که عوامل فردی (۲۰/۷۸ درصد) و بین فردی (۱۶/۲۸ درصد) در مراتب بعدی اهمیت قرار دارند. در مجموع این سه عامل ۷۲/۱ درصد تغییرات موجود در داده‌های اولیه را تبیین کردند (جدول ۳). همان طوری که ملاحظه می‌شود در بخش عوامل ساختاری سؤالات، درامد کم و کمبود پول، بهای بالای کلاس‌های ورزشی، گرانی وسایل و لباس‌های ورزشی، گرانی کرایه حمل و نقل، نبودن تبلیغات مناسب، شلوغی مراکز ورزشی، دوری و عدم دسترسی به فضاهای ورزشی، عدم مناسب بودن وسایل، تجهیزات و اماکن ورزشی، عدم اطلاع از شرایط، برنامه و آدرس مکان ورزشی، استاندارد نبودن آموزش، عدم استفاده از مربیان باتجربه، بی‌توجهی مسؤولین نسبت به آسیب‌های ورزشی، عدم آگاهی جامعه نسبت به فواید ورزش و آلودگی محیط‌های ورزشی از نظر بهداشتی بالاترین ضرایب را به خود اختصاص دادند. در بخش عوامل فردی سؤالات، تصمیم‌گیری سایرین در مورد شرکت من در فعالیت‌ها، عدم اجازه خانواده به شرکت من در فعالیت‌ها، اجبار در همراهی با سایرین برای شرکت در فعالیت‌ها و تمسخر سایرین و همچنین در بخش عوامل بین فردی سؤالات، ترس از عدم توانایی و مهارت در انجام فعالیت‌ها و عدم اعتماد به نفس دارای بالاترین ضرایب هستند.

جدول ۳: میزان واریانس تبیین شده توسط عوامل

عوامل	درصد واریانس	درصد تجمعی
ساختاری	۳۵/۱۰	۳۵/۱۰
فردی	۲۰/۷۸	۵۵/۸۸
بین فردی	۱۶/۲۸	۷۲/۱۶

بحث

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که ترتیب و توالی عوامل بازدارنده مدل سلسله مراتبی عوامل بازدارنده اوقات فراغت در جامعه کارکنان بیمارستان‌های آموزشی شهر اصفهان صدق نمی‌کند. این ترتیب و توالی بر طبق یافته‌های پژوهش بر اساس اهمیت به ترتیب عوامل ساختاری، عوامل فردی و عوامل بین فردی به دست آمد. نتایج پژوهش حاضر به لحاظ توالی به دست آمده در عوامل بازدارنده با نتایج پژوهش کشکر و احسانی که در جامعه زنان تهران انجام شد، همسو می‌باشد (۱۹). همچنین در پژوهشی که عوامل بازدارنده ورزش بانوان را مورد بررسی قرار داد، نتایج نشان داد که عوامل اقتصادی و امکاناتی (۸۰ درصد) مهم‌ترین عامل بازدارنده هستند (۲۰).

از آن جایی که نتایج قریب به اتفاق پژوهش‌هایی که در کشورهای غربی صورت گرفته است، تأیید کننده تطابق سلسله مراتب عوامل بازدارنده در مدل مذکور با اهمیت آن در این کشورها می‌باشد و در واقع صحت این مدل در این کشورها تأیید شد (۲۱). در نتایج به دست آمده از مطالعه Garry و Dong، عامل فرهنگ در تغییر ترتیب این عوامل که در جامعه چینی نمونه آنان نیز روی داد، بسیار اهمیت دارد (۲۲). به نظر می‌آید در جامعه ایران علاوه بر عامل فرهنگ، شرایط اقتصادی و اجتماعی نیز اهمیت بسیاری در مشارکت آنان در فعالیت‌های ورزشی- تفریحی دارد؛ به طوری که با اندکی تأمل در سؤالات مربوط به عوامل ساختاری، تأثیر بازدارندگی عواملی مانند کمبود درامد و هزینه بالای تهیه وسایل و تجهیزات ورزشی و همچنین عدم آگاهی و نداشتن دانش کافی از فواید ورزشی به وضوح نمایان است. به علاوه در بخش عوامل فردی و بین فردی، عوامل فرهنگی و اجتماعی مثل عدم اعتماد خانواده‌ها به فضاهای ورزشی، ممانعت خانواده از شرکت فرد در فعالیت‌های ورزشی و عدم اعتماد به نفس فرد از عوامل مهم بازدارنده از شرکت در فعالیت‌های ورزشی در اوقات فراغت کارکنان مورد مطالعه می‌باشد. بدین ترتیب با توجه به ترتیب و توالی یاد شده در مدل سلسله مراتبی عوامل بازدارنده از شرکت در فعالیت‌های ورزشی، می‌توان چنین نتیجه گرفت که عوامل اقتصادی به عنوان مهم‌ترین عامل بازدارنده در جامعه مورد بررسی است. عوامل فرهنگی و اجتماعی نیز در مراتب بعدی مطرح هستند.

www.mui.ac.ir

در شرایطی که بر اثر تحولات اجتماعی و اقتصادی، توسعه ارتباطات و صنعت، فعالیت‌های فراغتی از حالت سنتی به حالت مدرن تغییر پیدا کرده است، هزینه فراغت نیز گران شده است. بنابراین اگر افراد از شرایط مناسب اقتصادی برخوردار نباشند، به دلیل وجود دیگر اولویت‌های اقتصادی به ویژه در زمینه‌های رفاهی، اوقات فراغت در اولویت قرار نمی‌گیرد و هیچ‌گاه برنامه صحیحی برای اوقات فراغت در نظر گرفته نمی‌شود.

بنابراین جهت افزایش مشارکت کارکنان بیمارستان‌ها در فعالیت‌های ورزشی در اوقات فراغت، ضروری است که مدیران بیمارستان‌ها برای تعدیل و به حداقل رساندن عوامل بازدارنده از نظر اقتصادی، ایجاد امکانات و فرصت‌های شرکت در فعالیت‌های ورزشی متناسب با توانایی مالی کارکنان خود، برنامه‌ریزی نمایند. علاوه بر آن با فرهنگ‌سازی و ایجاد بسترهای مناسب فرهنگی و اجتماعی، زمینه لازم را برای مشارکت هر چه بیشتر کلیه کارکنان بیمارستان‌ها در فعالیت‌های ورزشی فراهم کنند تا بدین وسیله سلامت جسمانی و روانی کارکنان بهبود و بهره‌وری آنان افزایش یابد. در این راستا نیاز به برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، ایجاد انگیزه در کارکنان و کنترل و نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های اتخاذ شده در این رابطه می‌باشد.

از نقاط قوت مطالعه حاضر می‌توان به حجم نمونه مناسب مورد مطالعه و همکاری خوب پاسخ‌دهندگان (درصد برگشت پرسش‌نامه، هشتاد و پنج درصد) اشاره کرد. از طرفی با توجه با آن که تاکنون مطالعه‌ای به منظور تعیین ساختار عوامل مرتبط با عدم مشارکت در فعالیت‌های ورزشی در اوقات فراغت بر مبنای مدل سلسله مراتبی گذران اوقات فراغت در ایران انجام نشده است، مطالعه حاضر زمینه‌ساز انجام مطالعات تأییدی در تبیین ساختار نهایی عوامل تعیین‌کننده را فراهم می‌سازد. از نقاط ضعف مطالعه حاضر می‌توان اشاره کرد که شناسایی الگوی مورد بررسی در یک جمعیت عمومی می‌تواند فراهم آورنده اطلاعات کامل‌تری از جامعه ایرانی در این رابطه باشد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از کلیه مسؤولین و کارکنان محترم بیمارستان‌های تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی اصفهان که در پژوهش حاضر مشارکت نمودند یا زمینه انجام آن را فراهم ساختند، نهایت سپاس‌گزاری به عمل می‌آید. از معاونت تحقیقات و فن‌آوری و مرکز تحقیقات علوم انسانی و سلامت دانشگاه علوم پزشکی اصفهان که در قالب طرح پژوهشی پژوهش‌گران را یاری نمودند، سپاس‌گزاری می‌شود.

References

1. Dadashi MS. Inhibited Factors to participate Students of Isfahan Industrial University at Sport Activities in Their Leisure Time [MSc Thesis]. Isfahan: Isfahan University; 2000. [In Persian].
2. Kazemi B. Employees Affair Management. Tehran: Center of Governmental Management Education Publication; 2001. [In Persian].
3. Karimian J. How Isfahan Cities Librarians Spend Leisure Time by Emphasizing on Sport Activities Roles and Relation it to Healthy [Project]. Isfahan: Isfahan University of Medical Sciences; 2009. [In Persian].
4. Vanner EA, Block P, Christodoulou CC, Horowitz BP, Krupp LB. Pilot study exploring quality of life and barriers to leisure-time physical activity in persons with moderate to severe multiple sclerosis. Disabil Health J 2008; 1(1): 58-65.
5. Sonnentag S, Niessen C. Staying vigorous until work is over: The role of trait vigour, day-specific work experiences and recovery. Journal of Occupational and Organizational Psychology 2008; 81(3): 435-58.
6. Henderson KA, Stalnaker D, Taylor G. The relationship between barriers to recreation and gender-role personality traits for women. Journal of Leisure Research 1988; 20(1): 69-80.
7. Tharal TH. Finding your next CEO. Hospitals and health networks 2008; 82(12): 24-5.
8. Boon B. When leisure and work are allies: the case of skiers and tourist resort hotels. Career Development International 2006; 11(7): 594-608.
9. Kaleta D, Makowiec-Dabrowska T, Jegier A. Occupational and leisure-time energy expenditure and body mass index. Int J Occup Med Environ Health 2007; 20(1): 9-16.

www.mui.ac.ir

10. Chris G, Tice A. The Demands for Sport: A Two stage Econometric Model Using the 1997 General Household Survey [Thesis]. Manchester: Manchester Polytechnic Department of Economics; 1991.
11. Kouvonen A, Kivimaki M, Elovainio M, Virtanen M, Linna A, Vahtera J. Job strain and leisure-time physical activity in female and male public sector employees. Prev Med 2005; 41(2): 532-9.
12. Jackson EL, Crawford DW, Godbey G. Negotiation of leisure constraints. Leisure Sciences 1993; 15(1): 1-11.
13. Konstantinos A, Carroll B. Demographic Differences in the Perception of Constraints on Recreational Sport Participation: Results from a Study in Greece. Leisure Science 1997; 16(2): 107-25.
14. Jackson EL. Will Research on Leisure Constraints Still be Relevant in the Twenty-First Century? Journal of Leisure Research 2000; 32(1): 62-8.
15. Ehsani M, Kouze Chian H, Keshkar S. Study of Inhabited Factors to Participating of Tehran Cities Women in port Activities. Journal of Sport Sciences research 2007; 4(17): 63-87.
16. Amirtash AM. Leisure Time by Emphasizing on Sport Activities at Tehran Tarbiat Moaalem University in Managers, employees and Members of Departments. Olympic quarterly 2004; 12(2): 37-52.
17. Ken Hardman M, Carroll B. A Comparative Study of Leisure Constraint Factors on the Sporting Activity of English and Iranian Students." Proceedings of the 22nd Annual Comparative Study Conference. 1996 Sep 17; Tokyo, Japan; 1996.
18. Paramio JL, Zofio JL. Labor Market Duality and Leisure Industries in Spain. American Journal of Economics and Sociology 2008; 67(4): 683-717.
19. Keshkar S, Ehsani M. Study of Inhibited Factors Importance to Participating Tehran Cities Women in Recreations by Emphasizing on Demographics Traits. Women Studies 2007; 5(2): 113-34.
20. Roberts K. Work-life balance - the sources of the contemporary problem and the probable outcomes: A review and interpretation of the evidence. Employee Relations 2007; 29(4): 334-51.
21. . Kerfoot K. Beyond busyness: creating slack in the organization. Nurs Econ 2006; 24(3): 168-70.
22. Garry C, Dong E. Possibility of Refining the Hierarchical Model of Leisure Constraints through Cross-Cultural Research. Proceedings of the Northeastern Recreation Research Symposium; 2003 Apr 6-8; Bolton Landing, New York; 2003 edited by James Murdy. 2003.

www.mui.ac.ir

Factors Inhibiting Physical Activity among the Personnel of Isfahan Educational Hospitals Based on Leisure Time Hierarchical Model

Jahangir Karimian[1], Avat Feizi[2], Vajihe Javani[3], Parivash Skekarchizadeh[4], Samaneh Torkian[3]

Abstract

Background: The relationship between leisure time and work time has long been considered as an important factor in creating job motivation and job satisfaction. Leisure time physical activity can promote mental and physical health among personnel working in stressful atmospheres, including hospitals. Therefore, this study aimed to examine the factors inhibiting leisure time physical activity among the personnel of Isfahan educational hospitals.

Methods: The present descriptive cross-sectional included 345 people randomly selected by multistage cluster stratified random sampling from the personnel of educational hospitals in Isfahan, Iran. Data was collected by a questionnaire. Descriptive statistics and explanatory factor analysis were used for analyzing data.

Findings: The results demonstrated the sequence of personal, interpersonal and structural functions of the hierarchical model as inhibiting factors for leisure time physical activity. Structural, personal and interpersonal factors were respectively the most important factors. Among structural factors, economic factors were the main inhibiting factors for participating in leisure time physical activity.

Conclusion: According to our results, hospital managers must try to decrease inhibiting, especially structural, factors. They should pay attention to demographic and professional characteristics of their personnel in decision-making in order to have more energetic and highly productive workforce.

Key words: Leisure Time, Physical Activity, Inhibiting Factors, Personnel of Isfahan Educational Hospitals, Hierarchical Model.

1- Assistant Professor, School of Medical Management and Information, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.
2- Assistant Professor, Department of Biostatistics and Epidemiology, School of Health, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran. (Corresponding Author). Email: awat_feiz@hlth.mui.ac.ir
3- MSc, Department of Physical Education, Isfahan University, Isfahan, Iran.
4- Lecturer, School of Medical Management and Information, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.

www.mui.ac.ir